

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و همسررداری مطلوب؛ راهکارها و آسیب ها

پدیدآورنده (ها) : صالحی، غلامرضا

- ۱۵۸۳۱ هجری قمری ، مذاهب و عرفان :: نشریه معرفت :: آذر ۸۰۱ (ISC)

۲۸ از ۳۷ شماره

آدرس : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/۱۰۸۵۸۸> تا

ثابت

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر ایناساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابراین، هرگونه نشرو عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

پایگاه مجلات تخصصی نور

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

پیامبر اعظم (ص) و همسر داری مطلوب

راه کارها و آسیبها

غلامرضا صالحی

چکیده

واحد کوچک «خانواده»، که جامعه بزرگ بشری از آن ساخته شده، تربیت انسانها را از بعد اخلاقی، روحی و اجتماعی عهده دار است. بدون وجود خانواده، شیرازة جوامع بشری گسسته شده، تعادل حیات انسانی از بین خواهد رفت. توجه فراوانی که در سیره معصومان علیهم السلام، به ویژه وجود نورانی پیامبر اعظم حضرت محمد صلی الله علیه و آله، به حفظ و گسترش این پیوند و روابط خوب میان زن و شوهر معطوف شده، بیانگر اهمیت ذاتی و حیاتی آن است. این نوشتار بر آن است تا روشهای راهبردی و نیکوی همسر داری از دیدگاه بزرگمرد تاریخ و معلم واقعی بشریت وجود مقدس پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله را بیان نماید. این نوشتار از چهار بخش مهم و اساسی تشکیل شده است. تعریف «خانواده» و اهمیت اجتماعی و اخلاقی زندگی مشترک و ارزش آن در نظام خلقت از مباحث آغازین این بحث است. اهداف اساسی تشکیل خانواده و روابط بین زن و مرد و توجه به جنبه های انسانی ازدواج، وظایف شوهر نسبت به همسر خود از جمله مدیریت کلان زندگی و تأمین هزینه ها و معونه های زندگی، وظایف و مسئولیت های زنان نسبت به مردان و ویژگی های خاص و منحصر به فرد آنان، و در نهایت، برخی عوامل کلیدی و راهبردی همچون معنویت، اخلاق و گذشت و نقش آنها در زندگی در این مقاله، مورد توجه قرار گرفته است.

مقدمه

اقتصادی، بلوغ اجتماعی و دهها نعمت و برکت دیگر، ثمره شبرین ازدواج و روابط زوجین در کانون گرم خانواده است. دستیابی به این کمالات در صورتی میسر است که ارکان سعادت خانواده بر بنیان استواری پایه گذاری شود و با برنامه

کانون خانواده منبع صفا، محبت و امید بوده و مایه تکامل روحی و اخلاقی انسان است. در سایه تشکیل خانواده و روابط خوب میان زن و شوهر، کمال و رشد ویژه ای به دست می آید که شاید جایگزین نداشته باشد. قرب الهی، پرورش عاطفه، بهبود وضع

مجموعه

صحیحی ادامه یابد. (۱)

تعریف «خانواده» و «زندگی مشترک»

باید گفت: تعریف خانواده به صورت ظاهر، دشوار می‌نماید. اما با وجود این، هر کس آن را به گونه‌ای تعریف کرده است. برای نمونه، برخی «خانواده» را یک واحد اجتماعی که از ازدواج یک زن و یک مرد به وجود می‌آید و فرزندان حاصل از آن ازدواج آن را تکمیل می‌کنند، می‌دانند.

برخی دیگر «خانواده» را چنین تعریف کرده‌اند: «خانواده گروهی است که به دلیل قربت و یا زوجیت، همبستگی حقوقی و اجتماعی یافته و تحت رهبری و ریاست مقامی واحد قرار گرفته است.» (۲)

با این توصیف، باید گفت: هر چند تعاریف متعددی باشد، ولی همگی مبتنی یک حقیقت است: خانواده عبارت است از: کوچک‌ترین واحد تشکیل‌دهنده هر جامعه، که دست‌کم از یک زن و شوهر تشکیل شده با فرزندان تکمیل می‌شود.

اهمیت اجتماعی و اخلاقی زندگی مشترک

یکی از سنت‌های نیکوی بشری، که از دیرباز میان انسان‌ها متداول است، تشکیل خانواده توسط زن و مرد است. شاید هیچ پدیده‌ای به اندازه این سنت حیات‌بخش، مورد توجه بشر نبوده؛ زیرا هم محتوای آن به طور کامل، یا فطرت انسان هماهنگ است و هم موجب رشد و تربیت صحیح قوای طبیعی انسان و غریز و تأمین نیازهای اصیل اوست. ادیان الهی همواره به مردم سفارش کرده‌اند این نیازها را از راه طبیعی و مشروع برطرف سازند و از افراط و تفریط بپرهیزند. (۳)

خداوند متعال زوجیت را در متن زندگی انسان قرار داده و آن را موجب گسترش نسل بشر دانسته است: ﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَيْنًا وَحَدَّةً﴾ (نحل: ۷۲) خداوند برای شما از جنس خودتان همسرانی قرار داد و از همسران شما برای شما فرزندان و نوه‌هایی به وجود آورد. رسول خدا ﷺ تشکیل خانواده را یکی از سنت‌های خود دانسته، مردم را به پی‌روی از این سنت نیکو فرامی‌خواند: ازدواج سنت من است، هر کس از آن سرپیچی کند، از من نیست. (۴)

پیامبر اکرم ﷺ دوری از ازدواج را عامل اساسی انحراف و گناه تلقی می‌کند و ازدواج را موجد ایمان و تقوا در انسان می‌فرماید: تشکیل خانواده بده، وگرنه گناه کار از دنیا خواهی رفت. (۵) آن حضرت تشکیل زندگی مشترک را بزرگ‌ترین بنای اسلام قلمداد می‌نماید و آن را دارای برکات و ثمرات فراوانی می‌داند: هیچ بنایی در اسلام محبوب‌تر از تشکیل خانواده نیست. (۶) و در مذمت سرپیچی از این مهم می‌فرماید: بدترین

پیامبر اکرم ﷺ، که سرچشمه کمالات بشری و در واقع، معلم واقعی بشریت است، با سفارش‌ها و کلمات نورانی خود، همواره بر این نکته تأکید داشته است که با رفتار و عملکرد خوب و مناسب در کانون خانواده و ایجاد روابط حسنه بین زن و شوهر، می‌توان محیطی با صفا و پر از مهر و صمیمیت به وجود آورد، تا در پرتو آن بتوان به سعادت دنیوی و اخروی نایل گردید. در طول تاریخ بشری، به ویژه در اوایل قرن بیستم، متأسفانه شاهد رفتارها و طرز فکری بودیم که در آن برخی سعی داشتند بنیاد خانواده را فسخ کنند، روابط خوب زن و شوهر را به هم بریزند و آن را طرد کنند، اما تاریخ به خوبی می‌داند که در این اندیشه زهراگین، چه فاجعه‌ای برای بشر نهاده شده است! «نهضت صنعتی» عاملی بود که در آن سرمایه‌داران برای دست‌یابی به کار بیشتر و مزد کمتر، زنان را از خانه‌ها بیرون کشیدند و به کارخانه‌ها گسیل داشتند و این امر، با فریبی تحت عنوان، «حق آزادی به زنان» و تساوی حقوق یا مردان، چنان بیچارگی و فلاکتی برای این طبقه به وجود آورده که وصف‌ناپذیر است! امروز شاهدیم که خانواده‌ها دچار درگیری‌های زیادی هستند؛ درگیر مسائلی همچون: روابط سست و متزلزل و خالی از صفا و صمیمیت، طلاق و جدایی با آمار بالا و سرسام‌آور، فرزندان لایبالی و خالی از تربیت صحیح، سرباز زدن مردان از ازدواج دائمی، از بین رفتن غیرت ناموسی، افزایش فرزندان نامشروع و هزاران مشکل دیگر از این نوع.

گفتار و رفتار زیبای پیامبر اکرم ﷺ، که در واقع، از منبع وحی و انسانیت نشأت می‌گیرد و خداوند متعال آن حضرت را به عنوان الگوی واقعی انسان‌ها معرفی می‌کند: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ (احزاب: ۲۱)، در این بحیوبه نابسامانی‌های خانواده و روابط نامطلوب بین همسران، می‌تواند بهترین راهگشای مشکلات خانواده‌ها باشد؛ دستورالعمل‌هایی که در سایه آن می‌توان نمادی زیبا و نورانی تحت عنوان کانون گرم خانواده به منصه ظهور گذاشت. روابط خوب و نیکوی پیامبر اکرم ﷺ با خانواده خویش و نکات ظریفی که آن بزرگوار در ارتباط با همسران خویش، به آنها عنایت ویژه داشتند، نسخه درمانگر گوارایی است که جهان برای رهایی از نابسامانی‌های خانواده و مسائل بین زن و شوهر و تبدیل محیط خانواده از فضایی خشک و بی‌عاطفه به دنیایی سرشار از شادی و معنویت و سعادت، باید آن را در متن زندگی پیاده گرداند.

کرد: همسری دارم که وقتی وارد خانه می شوم به استقبالم می آید و چون خارج می شوم بدرقه ام می کند و زمانی که مرا اندوهگین می بیند، می گوید: اگر برای روزی غصه می خوری، بدان دیگری آن را بر عهده گرفته است و اگر برای آخرت است، خدا اندوهت را زیاد کند (و این گونه مرا آرامش می دهد). حضرت فرمود: خداوند کارگزارانی دارد و این زن از کارگزاران خداست و پاداشی همچون نصف اجر شهید دارد. (۱۳)

در واقع، رسول اکرم ﷺ در این گفتار زیبایی خویش، یکی از بزرگ ترین ثمرات زندگی مشترک را، آرامش و امنیت روحی و روانی بیان می نماید و آن را دارای بزرگ ترین برکات و ارزش ها می داند. سفارش هایی که در کلمات معصومان علیهم السلام درباره زینت زن و شوهر، استقبال از شوهر، نیکو سخن گفتن با او و مانند آن وارد شده است می توان از نمونه های بارز ایجاد آرامش در زندگی مشترک دانست.

ج. تأمین غریزه جنسی و شهوانی

بی شک، یکی از نیازهای انسان تأمین غریزه جنسی اوست که طریق مشروع آن، تنها با پیوند زناشویی صورت می گیرد. اسلام هیچ یک از غرایز انسان را سرکوب نکرده و از طریق قانونی و شرعی آن، اجازه رسیدگی و توجه بدان را داده و این به نفع خود انسان هاست. پیامبر اکرم ﷺ در این باره می فرماید: هرگاه

شما بی همسران شما نیستند. دو رکعت نماز متأهل از هفتاد رکعت نماز بی همسر بهتر است. (۷) رسول اکرم ﷺ تشکیل خانواده را موجب لذت دنیوی و اخروی دانسته، می فرماید: نور چشم من در نماز است و سرور و لذت من در زنان و ازدواج. (۸) در حقیقت، پیامبر اکرم ﷺ تشکیل خانواده و رابطه داشتن زن و شوهر با همدیگر را موجب سعادت و نیکبختی و به دست آوردن ثمرات و نتایج والای مادی و معنوی می داند و این خود اهمیت فوق العاده تشکیل زندگی مشترک را نمودار می سازد.

اهداف زندگی مشترک

الف. تکثیر نسل بشری

ازدواج تنها برای لذتجویی و ارضای غریزه جنسی نیست، بلکه وسیله ای برای تولید مثل و ادامه زندگی بشری است. به گونه ای که ازدواج را می توان قانون تکثیر دانست: امری که در سایه آن، نه تنها انسان، بلکه حیوانات و گیاهان نیز به حیات خود ادامه می دهند. در واقع، همسران باید به این نکته توجه داشته باشند که هدف از تشکیل خانواده و زندگی مشترک، وظیفه حیاتی تولید نسل پاک آدمی است که بر دوش آنان قرار گرفته؛ چنان که پیامبر اکرم ﷺ به این امر اشاره می فرماید: با هم ازدواج کنید تا نسل شما زیاد شود؛ زیرا روز قیامت، من به وجود شما نزد امت های دیگر مباهات می کنم، اگر چه بچه ای سقط شده باشد. (۹) و یا در جای دیگر، بهترین زنان را زنانی می داند که بچه آور و دوشیزگان پر خیر و برکت باشند: «بهترین زنان، کسی است که فرزند آور، مهربان، عقیقه و در میان خویشان خود عزیز باشد.» (۱۰) این خود اهمیت تولید نسل را می رساند.

ب. آرامش روحی و روانی

چیزی که در حال حاضر جهان از آن رنج می برد، فقدان آرامش وطمأنینه است و شاید یکی از علل آن را بتوان ترویج فرهنگ ذلت بار لیبرالیستی و فمینیستی و بی بند و باری دانست که ضربه اساسی را به کانون مهر و محبت و آرامش بخش خانواده وارد می سازد. ازدواج به دلیل ایجاد تفاهم و همدلی، بسیاری از نیازهای روحی انسان را تأمین می کند و انسان در سایه تأمین این نیازها که در واقع نیازهای اساسی اوست، به آرامش روحی دست می یابد. (۱۱) حضرت محمد ﷺ زندگی مشترک را عامل ایجاد امنیت روحی و روانی زن و شوهر می داند و می فرماید: بنده مسلمان پس از اسلام به فایده ای بالاتر از زن باایمان دست نیافته است که وقتی به او نگاه می کند خوش حال شود و به آرامش برسد و اگر به او امر کند اطاعت نماید. (۱۲)

در روایت است: مردی خدمت حضرت رسول آمد و عرض

دوشیزگان آنچه را که زنان درک کرده‌اند درک کنند، برای آنان دوابی جز همسر وجود ندارد، وگرنه از فساد در امان نخواهند بود؛ زیرا آنها نیز بشرند. (۱۴)

آن حضرت کسانی را که از معاشرت با زنان خودداری می‌کردند، نهی می‌فرمود و آنها را دعوت به معاشرت با آنان می‌نمود و می‌فرمود: خداوند مرا برای رهبانیت و گوشه‌گیری از خانواده و اجتماع نفرستاده، بلکه بر دینی معتدل و راحت فرستاده شده‌ام. من نماز می‌خوانم و روزه می‌گیرم و با زنان خود معاشرت می‌کنم. پس هر کس روش مرا دوست دارد باید به آن عمل کند و ازدواج نیز از آن جمله است. (۱۵)

رسول اکرم ﷺ دوری از نکاح و روی آوردن به فحشا را موجد مشکلات عظیم دنیوی و اخروی می‌داند و می‌فرماید: مسلمانان! از فحشا دوری کنید؛ زیرا شش زیان دنیوی و اخروی دارد: زنا کار در دنیا، زیبایی خود را از دست می‌دهد و تنگ دست می‌گردد و عمرش کوتاه می‌شود، و در آخرت، عذاب خدا شامل حالش می‌شود و حساب بدی دارد و در جهنم جاودان است. (۱۶)

د. حفظ ایمان

ضرورت ازدواج در سنین جوانی از آن روست که نسل جوان به وسیله آن و برخوردار از همسری شایسته، خود را از هرگونه انحراف و آلودگی به گناه حفظ کند و با آرامش خاطر بیشتر و مهارت شایسته‌تر، مسیر قرب به خدا را طی نماید. پیامبر اکرم ﷺ تشکیل زندگی مشترک را موجب مصونیت از لغزش و گناه می‌داند و یکی از موانع مهم در کمالات معنوی را زندگی شرک می‌شمارد. ایشان می‌فرماید: هرگاه بنده‌ای ازدواج کند، نیمی از دین خود را تکمیل کرده است. پس باید در نصف دیگر آن تقوای الهی را رعایت کند. (۱۷)

آن حضرت علقه میان همسران را عامل مهمی در ناامیدی شیطان و در امان بودن از نیرنگ او می‌داند و می‌فرماید: هر جوانی که در آغاز جوانی ازدواج کند، شیطان فریاد می‌کشد: وایایا! این جوان دینش را از من حفظ کرد. (۱۸) ایشان در جایی دیگر خطاب به جوانان فرمود: ای جوانان! هر کدام از شما که توان دارید، زودتر ازدواج کنید؛ زیرا ازدواج موجب حفظ چشم از گناه و پاک‌دامنی است. (۱۹)

و ظایف شوهر نسبت به همسر

الف. مدیریت زندگی مشترک

مرد به حکم عقل و شرع، سمت سرپرستی خانواده را بر عهده دارد؛ زیرا او در بعد جسمی و عقلی بر زن برتری و برای اداره خانواده توانایی بیشتری دارد. علاوه بر این، تأمین هزینه زندگی

نیز بر عهده اوست. علت سرپرستی مرد بر تری عقلی و جسمی او بر زن است؛ زیرا به خاطر قدرت کنترل عواطف، توانایی بیشتری برای مدیریت خانواده دارد، اگرچه زن نیز از لحاظ عاطفی برد مرد غلبه دارد و هیچ کدام از این برتری‌ها، نشانگر نقص وجودی آنها نیست. بلکه هر یک متناسب با جنسیت خود، توانایی‌های خاصی دارند و هماهنگ کردن این توانایی‌ها با مسئولیت‌ها، سعادت خانوادگی زن و مرد را تأمین می‌کند.

پیامبر اکرم ﷺ، زن را یک هدیه لطیف الهی می‌داند و دستور می‌دهد که وظایف و کارهای طاقت‌فرسا بر دوش او قرار ندهند؛ زن لعبت است. کسی که او را به همسری اختیار کرد، ضایعش نکند. (۲۰) و در جای دیگر می‌فرماید: زنان عورت (محترم) هستند. آنها را در خانه نگاه دارید و در سختی‌های زندگی آنان را یاری کنید. (۲۱) پیامبر اکرم ﷺ در جواب زنی که از حقوق شوهرش سؤال کرده بود، امر مدیریت و سرپرستی خانواده را بر عهده شوهر قرار داد و فرمود: حق شوهر بر زن این است که زن از او اطاعت کند و از نافرمانی او در کارهای نیکو بپرهیزد و بی‌اجازه او صدقه ندهد... (۲۲)

ب. تأمین هزینه‌های زندگی

از آن رو که مسئولیت تربیت فرزندان و اداره امور داخلی خانواده به طور معمول، بر عهده زن قرار دارد، و از سوی دیگر، مرد باید عهده‌دار تأمین هزینه‌ها و مخارج زندگی گردد، از این بابت، مرد نباید هیچ متنی بر خانواده خود بگذارد؛ چرا که این وظیفه‌ای است که به واسطه سرپرستی خانواده بر عهده‌اش قرار گرفته است. رسول اکرم ﷺ در این باره می‌فرماید: از جمله حقوق زن بر مرد این است که او را از برهنگی بیوشاند و از گرسنگی رهایی بخشد و از لغزش او درگذرد. (۲۳)

و یا در جای دیگر می‌فرماید: مرد نگاهدار خانواده خود است و هر نگاه‌دارنده‌ای از مسئولیتی برخوردار است و باید که همسر و خانواده خود را تأمین نماید. (۲۴)

در روایت است که وقتی رسول اکرم ﷺ کارهای درون خانه را بر دوش حضرت زهرا ﷺ قرار دادند و کارهای بیرون را بر دوش همسر بزرگوارشان، حضرت علی ﷺ نهادند، حضرت زهرا ﷺ مسرور شد و فرمود: خدا می‌داند که چقدر خوش‌حال شدم از اینکه رسول خدا ﷺ مرا از کارهایی که بر عهده مردان است معاف کرد. (۲۵) همچنین حضرت رسول ﷺ فرمود: خوراک و لباس معمول زن بر مرد واجب است. (۲۶) البته نباید فراموش کرد که زن نیز می‌تواند با حفظ شئون اسلامی و اخلاقی، در تأمین معیشت بهینه خانواده یار و مددکار همسرش باشد و او را در داشتن یک زندگی مطلوب همراهی کند. ولی با

وجود این، مسئولیت اصلی این امر متوجه مردان است و وظیفه اصلی زن در درون خانه، شوهرداری نیکو و تربیت فرزندان شایسته است. چنان که رسول اکرم ﷺ می فرماید: جهاد اصلی زن خوب شوهرداری کردن است. (۲۷)

ج. پرهیز از سخت گیری و استبداد

شایسته است مرد در خد معقول، خود را با خانواده منطبق سازد. خودخواهی و سخت گیری های بیجا منجر به ایجاد روش استبدادی در خانواده می شود و به روابط سالم بین افراد خانواده و نیز تربیت صحیح فرزندان لطمه وارد می سازد. یک مرد اگرچه مدیر و سرپرست خانواده است، اما نباید مستبدانه به امر و نهی بپردازد، بلکه باید به دیدگاه های همسر و

نهی می کند و می فرماید: در شگفتیم که کسی زن خود را می زند، و حال آنکه خودش به کتک خوردن سزاوارتر است! ای مردم، زنان خود را با چوب نزنید که قصاص دارد، و اما آنها را به وسیله گرسنگی و برهنگی یعنی کم دادن آذوقه و لباس تنبیه کنید تا در دنیا و آخرت راحت باشید. (۳۲)

در واقع، پیامبر اکرم ﷺ اساس زندگی را بر لطف و محبت می داند و از هر کاری که موجب از بین رفتن عشق و علاقه بین زن و شوهر می شود، نهی کرده و این از نکات ویژه تربیتی در همسر داری است. ارضای جنسی، مدارا، عدالت ورزی و غیرت دینی از وظایف دیگری است که پیامبر اکرم ﷺ آنها را به عنوان حقوق زن بر شوهر بیان نموده است. (۳۳)

وظایف زن نسبت به شوهر

الف. انقیاد و فرمان برداری

بر خلاف مکاتب غیر انسانی و فتنه انگیز فمینیستی و غربی، که مدیریت کلان مرد را در زندگی زیر سؤال می برند و اصول مسلم انسانی و دینی همچون غیرت را مخدوش می سازد، یکی از وظایف اصلی زن اطاعت از همسر خود در چهارچوب ضوابط شرعی و عقلی است. بی شک، اگر شوهر همسر خود را به یک فعل حرام دعوت نماید، بر اساس «لا طاعة لخلق فی معصية الخالق» آن زن نمی تواند در این مورد از وی اطاعت کند. (۳۴)

بنابراین، باید گفت: منظور از فرمان برداری چیزی جز ایجاد محبت و صمیمیت در خانواده و از سوی دیگر، استحکام ارکان اساسی زندگی مشترک نیست که این رضایت الهی را در پی خواهد داشت. پیامبر اکرم ﷺ این وظیفه زن را این گونه بیان می فرماید: حق شوهر بر زن این است که از او اطاعت کند، و از نافرمانی اش بپرهیزد و بی اجازه وی صدقه ندهد، و روزه مستحبی نگیرد مگر با اجازه او، خود را در اختیار او قرار دهد، اگرچه بر پشت پالان شتر باشد و بی اجازه او از خانه بیرون نرود، و اگر بی اجازه او بیرون رود فرشتگان آسمان و زمین او را لعنت

فرزندان خود نیز توجه داشته باشد و یا در نظر گرفتن خواست و سلیقه های معقول و مشروع آنان، امور خانواده را تنظیم کند. بی توجهی به این نکته و سخت گیری بیش از حد، عواقب زیان باری همچون از بین رفتن محبت، ایجاد نفرت، جدایی روحی و روانی و ایجاد محیط خفقان آور (۳۵) در خانه در پی دارد. پیامبر اکرم ﷺ حتی از اینکه مرد در مورد غذا و نوع آن استبداد به خرج دهد نهی کرده و او را به همراهی و همدلی با همسران دعوت نموده است: مؤمن به میل همسر، و خانواده اش به میل و خواسته او غذا می خورند. (۳۶)

آن حضرت مردان را به عطف و نرمش ویژه نسبت به همسران خود دعوت می کند و می فرماید: جبرئیل درباره زنان مرا تا آنجا سفارش کرد که گمان کردم اجازه طلاق آنان را ندارم، مگر آنکه زنی به طرف فحشا رفته باشد. (۳۷) پیامبر اعظم ﷺ آزار و اذیت بانوان را در زندگی از بدترین گناهان می داند و در این باره، می فرماید: مردی که به همسرش ظلم کند، انفاق و عدل و حسنات او قبول نمی شود؛ تا آنکه همسرش راضی شود، و اگرچه روزها روزه باشد و شبها شب زنده داری کند. (۳۸) آن حضرت از تنبیه و کتک زدن همسران، حتی در صورت اشتباه،

کنند تا به خانه برگردد... (۳۵)

همسرش حفصه و عایشه خواست مجلس را ترک کنند و فرمود: اگر چه او شما را نمی بیند، ولی شما که او را می بینید. (۳۹) آن حضرت، زنی را که برای غیر شوهرش زینت کند، مورد ملامت قرار داده، می فرماید: هر زنی برای غیر شوهر خود آرایش کند و از خانه خارج شود، همواره مورد غضب و لعن واقع می شود تا وقتی به خانه برگردد. (۴۰)

عوامل کلیدی در همسرداری مطلوب

الف. معنویت: حرف اول زندگی

بنای اصلی زوجین بر پاکی و تقوا نهاده شده است. این پاکی شامل رفتارها و گفتارهای نیکو، برکناری از عوامل ریا و فریب و سایر اصول اخلاقی و انسانی است. باید توجه داشت که تقوا برای یک زن شرافتمند امری ضروری است؛ زیرا زن و شوهر سرمایه اصلی شان اسلام است و اساس اسلام نیز تقوا و خردنگه داری، و اگر این دو نسبت به این امر بی توجه باشند، علاوه بر از دست رفتن این سرمایه عظیم الهی، امنیت و ثبات خانواده نیز به چالش کشیده خواهد شد. (۴۱) رسول مکرم ﷺ تقوا و ایمان را از شروط اصلی زندگی مشترک و عامل اساسی ثبات خانواده می داند و می فرماید: از دواج کن و تو را سفارش می کنم که با زنان با دین و ایمان ازدواج کنی و به دست خود او را تربیت کنی. (۴۲) در این جمله نورانی، حضرت ایمان همسر را موجب کمال جویی مطلوب وی و تربیت آسان او در زمینه معنویت و اخلاق می داند و این خود از آثار ایمان در زندگی است.

آن حضرت تنش و اختلاف در زندگی را از اثرات نفی ایمان می داند و رفتارهای ناشایست را مرام انسان های دور از معنویت؛ می فرماید: زن را دشنام نمی دهد، مگر ملعون و منافق (بی ایمان). قطعاً که فحش از کفر است و در آتش. ای مردان! به زنان خود فحش ندهید؛ زیرا موجب پشیمانی طولانی و عقوبت شدید است. (۴۳)

پیامبر اعظم ﷺ رعایت مسائل دینی و اعتقادی را موجب سرور در زندگی و رعایت تمام حقوق بین زن و شوهر می داند و می فرماید: بالاترین چیز برای شخص، پس از اسلام، همسری با ایمان و با تقواست که وقتی مرد به او می نگرد، خوش حال می گردد، و او (شوهر) را اطاعت می کند و هرگاه از او پنهان گردد، خود و مال را به خوبی نگاه داری می کند. (۴۴)

ب. توجه کامل به حقوق یکدیگر

رعایت حقوق از سوی زن و شوهر و فرزندان، سبب می شود که اولاً، مرز مسئولیت ها نسبت به یکدیگر معلوم شود، به گونه ای که هر یک از زوجین دریابند که چه راه و روش و چه مشی

رسول اکرم ﷺ مردانی را که از این حق سوء استفاده کرده، بر زنان ظلم و ستم می کنند، مورد نکوهش قرار داده، می فرماید: ملعون است، ملعون کسی که اهل و خانواده خود را ضایع کند. (۳۶) در واقع، آن حضرت با گفتار خویش، از زنان خواسته است بر اساس مدیریت همه جانبه مردان بر خانواده به نظرات و خواهش های مطلوب آنان پاسخ دهند و مردان را نیز از تعدی به حقوق آنان و از بین بردن آزادی مورد نیاز آنها باز داشته است. در زمان رسول اکرم ﷺ مردی از انصار برای حوایج خود از خانه بیرون رفت و با زن خود پیمان بست که تا او به خانه برنگشته است، از خانه بیرون نرود. پدر آن زن مریض شد و از حضرت به وسیله کسی اجازه خواست که به ملاقات پدرش برود، ولی حضرت اجازه نداد. وقتی کار به جایی رسید که بیماری پدرش بدتر شد و مجدداً از حضرت اجازه خواست، باز حضرت اجازه بیرون رفتن به آن زن نداد و او را به اطاعت از شوهرش دعوت کرد. تا اینکه پدرش در این حال از دنیا رفت. رسول اکرم ﷺ شخصی را نزد وی فرستاد و فرمود: خداوند تو و پدرت را به خاطر اطاعت از شوهرت آمرزید. (۳۷)

البته نباید از نظر دور داشت که منظور اصلی از این اطاعت، چیزی جز روابط خوب و سرشار از صفا نیست و زن و شوهر می توانند با تفاهم و همدلی بسیار نزدیک، یک زندگی ایده آل را رقم بزنند؛ آنجا که سخن از وظیفه و تکلیف مطرح نیست و حرف اول را ایمان و معنویت و اخلاق می زند.

ب. پاس داری از ارزش های خانواده

بزرگ ترین مسئولیت زن این است که به عنوان ناموس مرد و نماینده او در خانه، با رفتار و گفتار نیکوی خویش، از حریم خانواده پاس داری کند. زن باید خود را از نامحرمان بیوشاند و در برخورد با نامحرم، رفتار متکبرانانه و بزرگ منشانه داشته باشد تا بین او و مردان نامحرم نوعی حجاب اخلاقی و حایل معنوی به وجود آید و کسی در وی طمع نکند و نیز باید نسبت به اموال همسر، نهایت دقت و مراقبت را داشته باشد تا به خوبی از عهده نگاه داری امانت همسر برآید. پیامبر اکرم ﷺ پاک دامنی و عفت را از ویژگی های خوب یک زن بر می شمارد و می فرماید: بهترین زنان کسی است که فرزندان او، مهربان، غنی، و در میان اهل خود، گرمی باشد؛ آنکه که با همسر خود نرم و آرام است و برای شوهرش زینت می کند و در قلعه های محکم عفت خود را حفظ می کند. (۳۸) پیامبر اعظم ﷺ آن قدر نسبت به حفظ حریم زنان حساس بود که وقتی پیرمرد نابینایی به نام ابن مکتوم اجازه خواست که خدمت حضرت برسد، حضرت از دو

آزار می‌دهد. پیامبر ﷺ فرمود: خیر و برکتی در او نیست؛ و او از اهل آتش است. (۴۷) در این حدیث شریف، پیامبر اکرم ﷺ اخلاق بد را موجب از بین رفتن برکات زندگی و عقوبت اخروی سخت می‌دانند و این خود اهمیت اخلاق را در میان زن و شوهر می‌رساند.

رسول اکرم ﷺ بزرگ‌ترین و شریف‌ترین انسان‌ها را کسانی می‌داند که نسبت به خانواده خویش خوش‌رفتار باشد و در مدح اهمیت خلق نیکو در میان زوجین می‌فرماید: بهترین شما کسی است که با خانواده‌اش خوش‌رفتار باشد و من از همه شما با خانواده‌ام خوش‌رفتارترم. زن را گرمی نمی‌دارد، مگر مرد بزرگوار (بااخلاق) و او را سبک نمی‌شمارد مگر مرد پست و لثیم. (۴۸)

آن حضرت بدخلقی نسبت به خانواده را موجب از بین رفتن خوبی‌های زندگی، و رفتار خوب را موجب رضایت الهی و نصرت او ذکر می‌کند و می‌فرماید: کسی که خانواده و فرزند خود را ضایع کند و با آنان بدرفتار باشد، از رحمت خدا دور می‌شود. خانواده (زن و فرزند) اسیران اویند و دوست واقعی خدایند کسی است که با اسیران خود به نیکویی و صمیمیت برخورد کند. (۴۹)

پیامبر اکرم ﷺ سعادت واقعی را در اخلاق خوب می‌داند و چنین می‌فرماید: از سعادت و کام‌یابی انسان، اخلاق خوب و از بدبختی و تیره‌بختی او اخلاق بد است. (۵۰)

سعدین معاذ یکی از یاران رسول اکرم ﷺ بود که با همراهی کامل و احترام خاص آن حضرت به خاک سپرده شد، ولی حضرت در جواب مادرش که از مقام بهشتی او تعریف کرده بود، فرمود: او اکنون گرفتار عذاب و فشار قبر است و علت آن هم بدرفتاری و سوء خلق نسبت به خانواده‌اش است. (۵۱)

مشخصی را باید در پیش گیرند. و ثانیاً، سبب پیدایش امنیت در آن می‌شود و حدود توقعات اعضای خانواده از یکدیگر معلوم می‌گردد. و ثالثاً، موجب رعایت ایجاد عدالت در خانواده می‌گردد و هر یک از زن و مرد، بر اساس آن، برای خود و دیگران مرزی قابل می‌شوند و سعی می‌کنند از آن حد و مرز تجاوز نکنند. مجموعه این عوامل موجب رشد و تعالی خانواده و در سطحی کلی‌تر، سبب رشد جامعه انسانی خواهد بود. پیامبر اکرم ﷺ عنایت به حقوق متقابل زوجین را وظیفه‌ای دینی و موجب افزایش خیر و برکت در زندگی می‌داند و می‌فرماید: زنان نزد شما معیوب و بی‌چیزند؛ مالک نفع و ضروری برای خود نیستند. آنها را به امانت از خدا گرفته‌اید و با کلماتش آنها را حلال نموده‌اید. بدانید که برای شما حقوقی است و برای زنان نیز حقوقی. حق شماست که آنها از آمیزش با شما مخالفت نکنند و در خوبی‌ها از شما نافرمانی نکنند، که اگر نافرمانی کردند به خوبی و نیکویی، خرج و لباس آنها بر عهده خودشان بگذارید و آنها را آزار ندهید... (۴۵)

آن حضرت در جایی دیگر درباره رعایت حقوق زن و شوهر می‌فرماید: برادرم جبرئیل همواره به من درباره حقوق زنان سفارش می‌کرد، تا آنجا که گمان کردم جایز نیست مرد به زن حتی اف بگوید. (فرمود): ای محمدا! درباره زنان، تقوای الهی پیشه کن، با آنان مهربان باش و رضایت خاطر آنان را فراهم کن تا در کنار شما باشند. (۴۶)

آن حضرت در این گفتار زیبای خود، همدلی و همراهی زن با شوهر را از ثمرات اساسی حقوق شوهر نسبت به زن خویش می‌داند و بر رعایت آن تأکید می‌کند.

ج. خلق نیکو؛ ثروت عظیم زندگی

تقش حسن خلق در تأمین سعادت زندگی زناشویی، بسیار عمیق و فراگیر است و بر تمام شئون زندگی، از قبیل روابط اخلاقی زن و شوهر و نیز شیوه تربیت فرزندان اثر می‌گذارد. انسان خوش‌خلق همواره با زبانی نرم، با دیگران سخن می‌گوید و بدین روی، آنان را تحت تأثیر قرار داده، محبت آنان را به خود جلب می‌کند. یکی از مهم‌ترین روش‌های حل مشکلات و درگیری‌های خانوادگی، خوش برخوردی و رفتار نیکوست. با آب نیک‌خویی می‌توان آتش خشونت و کدورت را خاموش کرد و محیطی آکنده از صفا و دوستی به وجود آورد و زندگی را شیرین و گوارا ساخت.

در روایتی آمده است: به پیامبر اکرم ﷺ خبر دادند: که فلان شخص زن خوبی است، روزها روزه می‌گیرد و شب‌ها عبادت می‌کند، ولی بد اخلاق است و با زبان خود، همسایگان را

بی تردید، می توان گفت: از نظر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، خوش برخوردی و حسن خلق در میان زن و شوهر، از سرمایه ها و اندوخته های عظیم دنیوی و اخروی است که در سایه آن، می توان یک زندگی ایده آل و سرشار از صفا و امنیت به وجود آورد.

د. رعایت نضافت و طهارت

نظافت و لطافت ظاهر و رعایت مسائل بهداشتی، نقشی مؤثر و اساسی در ایجاد علاقه و محبت در میان زوجین دارد و در حفظ پاک دامنی آنان نیز مؤثر است. هر کس بر اساس فطرت خویش، از آراستگی و زیبایی لذت می برد و از زشتی و زولیدگی و مراعات نکردن مسائل بهداشتی و نظافت متنفر است. در اسلام، به مردان و زنان مؤمن، بسیار سفارش شده است که خود را برای همسران خود بیارینند و آنها را در حفظ پاک دامنی یاری کنند و موجبات ایجاد زندگی محترمانه و ریشه دار را فراهم سازند. رسول اکرم صلی الله علیه و آله توجه به مسئله زیبایی و حفظ نظافت و بهداشت را موجد محبت و ایمان در زندگی زنشویی می داند و می فرماید: لباس های خود را پاکیزه گردانید و موهای خود را کوتاه و منظم کنید و مسواک بزنید و خود را زیبا سازید؛ زیرا بنی اسرائیل به خاطر عدم رعایت این موارد، زنان شان میل به فساد پیدا کردند. (۵۲) و یا می فرماید: هر قدر می توانید پاکیزه و نظیف باشید؛ زیرا خداوند اسلام را بر پایه نظافت بنا نموده است و انسان های نظیف وارد بهشت می شوند. (۵۳)

پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله از زن و شوهر می خواهد که در محیط خانه، نهایت زینت و جمال را نسبت به همدیگر به کار گیرند و آن را از بزرگ ترین وظایف زوجین دانسته، می فرماید: برای مردان، بهتر است که ناخن های خود را بگیرند، ولی زنان آن را بلند بگذارند؛ زیرا برای آنها زینت و جمال است. (۵۴) همچنین درباره عطر زنان فرمودند: باید رنگش، ظاهر و بویش مخفی باشد، ولی درباره عطر مردان فرموده: باید بویش محسوس و رنگش مخفی باشد. (۵۵) در جای دیگر، خطاب به زنان چنین می فرماید: بهترین شما زنانی هستند که بچه آور، مهربان، پاک دامن، نزد قامیل محترم، در مقابل شوهرشان متواضع و برای او آرایش کنند. (۵۶) آن حضرت آرایش زنان را برای غیر شوهر به شدت نهی می کند و می فرماید: هر زنی برای غیر همسرش زینت کند و از خانه خارج شود، مورد لعن و غضب الهی واقع می شود تا وقتی که به خانه اش باز گردد. (۵۷)

بدین روی، رسول اکرم صلی الله علیه و آله از یک سو، زوجین به ویژه زن ها را به رعایت مسائل بهداشتی و جلوه گری ظاهری و دوری از زینت برای نامحرم دعوت می کند و از سوی دیگر، می خواهد عاطفه و تقوا و اخلاق در میان خانواده نهادینه گردد و زمینه های اختلاف و کدورت و بدبینی از محیط خانواده دور شود.

ه. محبت نسبت به یکدیگر

یکی از عوامل سعادت خانواده، که امید و حرکت را به ارمغان می آورد، محبت زن و شوهر به یکدیگر است. انسان ها نیازهای عاطفی فراوانی دارند که نیاز به محبت و عشق یکی از اساسی ترین آنهاست. هر کس دوست دارد مورد محبت دیگران واقع شود و دیگران نسبت به او ابراز علاقه کنند. زن و شوهر باید هر کدام نسبت به همدیگر ابراز عشق و علاقه کنند و در ظاهر و باطن، خیرخواه یکدیگر باشند. به دلیل آنکه زن موجودی عاطفی است و عواطف و احساسات او بر جنبه های دیگرش غلبه دارد، نیاز او به محبت بیش از مردان است و شاید به همین دلیل است که خداوند نسبت به زنان مهربان تر از مردان است؛ چنان که رسول خدا صلی الله علیه و آله می فرماید: خداوند تعالی نسبت به زنان محبت ویژه ای دارد و آنان را همواره مورد لطف و مهربانی قرار می دهد. (۵۸)

درباره مشی آن حضرت در این باره آمده است: رسول خدا صلی الله علیه و آله مهربان ترین مردم نسبت به زنان و کودکان بودند. (۵۹) آن حضرت در گفتاری زیبا و معجزه آسا، ابراز علاقه محبت به همسر را موجب ایجاد علاقه عاطفی و روحی شدید میان زوجین می داند و چنین می فرماید: سخن مرد که به همسرش بگوید «دوستت دارم»، هرگز از قلبش خارج نمی شود. (۶۰)

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خوش رفتاری، را تمجید و تشکر و احترام به شخصیت را موجب افزایش محبت زن و شوهر نسبت به همدیگر می داند و چنین می فرماید: از جمله وظایف زن این است که چراغ خانه را روشن کند، غذا را آماده سازد، وقتی شوهر وارد خانه می شود تا نزدیک در به استقبال شوهرش برود و به او خوشامد بگوید، وسایل شست و شو و حوله برایش فراهم کند، آب روی دستش بریزد و بدون عذر و مانع، از آمیزش خودداری نکند. (۶۱)

از دیدگاه رسول اکرم صلی الله علیه و آله، هرگونه خدمت و دل سوزی زوجین نسبت به همدیگر و توجه به نیازهای یکدیگر در محیط خانه و اجتماع و همدلی و همراهی، موجد عشق و محبت وصف ناشدنی در میان زن و شوهر می گردد و کانون زندگی را پر از صفا و معنویت می سازد؛ زیرا آن دو احساس می کنند واقعاً به یکدیگر انس و علاقه دارند و در قول و رفتار، این محبت را اظهار می نمایند.

و. روحیه زیبای گذشت و بزرگواری

از دیگر صفاتی که مرد و زن در کانون خانواده باید داشته باشند و در سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله جلوه تام دارد، گذشت و خطاپوشی

است. اغماض زن و شوهر از لغزش‌ها و کارهای ناپسند دیگری در محیط خانواده، از اهمیت فراوانی برخوردار است و بی‌توجهی به آن، صمیمیت و آسایش حاکم بر خانواده را به محیط پر از اضطراب، بدبینی، عصبانیت و عیب‌جویی تبدیل می‌کند. بهترین راه به دست آوردن آرامش و سلامت روان و رهایی از اضطراب و بی‌اعتمادی، گذشت و چشم‌پوشی از اشتباهات همسر است. رسول خدا ﷺ از این صفت پسندیده به عنوان بهترین اخلاق دنیا یاد کرده، می‌فرماید: می‌خواهید شما را به بهترین اخلاق دنیا و آخرت خبر دهم؟ آن اخلاق این است: از کسی که به تو ستم کرده است، درگذر، با خویشان و فامیلی که از تو بریده‌اند پیوند برقرار کن، به کسی که نسبت به تو بدی کرده است نیکی نما، و به کسی که تو را محروم کرده است بخشش کن. (۶۲)

بی‌شک، اگر زن و شوهر از ابزار عفو و گذشت در زندگی بهره گیرند، آسایش و آرامش روحی زندگی‌شان را فرامی‌گیرد و کینه از دل‌هایشان بیرون می‌رود و این موجب عزت‌دنیوی و اخروی

آن، زن و شوهر از سعادت خانوادگی قابل توجهی برخوردار می‌شوند و این از بزرگ‌ترین نکته‌های ظریف در رابطه با همسر است.

نتیجه‌گیری

گفتار و رفتار معصومان علیهم‌السلام در تمامی مراحل زندگی، الگوی بشر برای رسیدن به کمالات انسانی و اخلاقی است و شیوه‌های تربیتی آن حضرات، به ویژه در زمینه همسرداری، می‌تواند سعادت خانواده را تضمین نماید. در این نوشتار، با توجه به رفتار و کردار رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، روش‌های دقیق تربیتی مربوط به روابط حسنه میان زن و شوهر بیان گردید. آن حضرت نکات راهبردی و کلیدی خاصی را در نحوه تعامل و رفتار زوجین بیان فرمودند. از مجموع مواردی که در حد این مقاله عنوان شد، نکات ذیل از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است:

۱. در طول تاریخ، کارشناسان بسیاری راجع به مسئله همسرداری نظریات خوب و مفیدی ارائه کرده‌اند، ولی بی‌شک،

انسان می‌گردد؛ چنان‌که حضرت رسول صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در این باره می‌فرماید: از یکدیگر گذشت کنید تا کینه‌های شما برطرف گردد. (۶۳) و در جایی دیگر می‌فرماید: کسی که بسیار گذشت می‌کند بر عمرش افزوده می‌گردد. (۶۴) آن حضرت باقی ماندن اشتباهات زندگی در ذهن زن و شوهر را از آفات و بلاهای زندگی زناشویی می‌داند و بهترین و زیباترین کمال را برای زوجین، رضایت از یکدیگر و فراموشی عیوب همدیگر می‌شمارد و خطاب به زنان می‌فرماید: بهترین شما کسی است که وقتی شوهرش از دست او ناراحت شد به او بگوید، تا از دست من راضی نشوی و محبتت را جلب نکنم دست به کار دیگری نمی‌زنم. (۶۵) و در جای دیگر فرمود: در نظر من چقدر بد است زنی که از خانه‌اش سراسیمه خارج شود، بدون اینکه از خطاهای همسرش بگذرد و از او به دیگران شکایت کند. (۶۶) در حقیقت، پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم نتیجه مداومت بر گذشت را ایجاد روابط سالم، انسانی و قابل ستایش در زندگی زناشویی می‌داند که در پرتو

راه حل اصلی این مسئله را باید نزد کسانی دنبال نمود که از تمامی ویژگی‌ها و روحیات انسان مطلعند و دید باز و همه‌جانبه‌ای به زندگی انسان‌ها دارند؛ همان‌گونه که پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم از چنین روحیه‌ای گرانقدر برخوردار است.

۲. از دیدگاه پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم، راه رسیدن به کمال و پیمودن قلّه‌های انسانیت و معنویت در سایه تشکیل خانواده به وجود می‌آید و همین موجب سعادت و نیک‌بختی و به دست آوردن ثمرات دنیوی و اخروی می‌گردد.

۳. ازدواج را نباید محدود به همین حیات خاکی نمود و از اهداف عالی الهی غفلت کرد. پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم زندگی مشترک را تنها برای لذت‌جویی و ارضای غریزه جنسی نمی‌داند، بلکه آن را میدانی برای تولید نسل بشری، کانون آرامش روحی و روانی و کسب کمالات اخلاقی به شمار می‌آورد.

۴. از نکات اساسی در سیره پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم این است که حقوقی که شارع مقدس برای هر کدام از زوجین مقرر نموده،

متناسب با ویژگی‌های فطری و روانی و ظرفیت‌های موجود آنان است و هیچ‌گونه تبعیض و بی‌عدالتی در این حقوق وجود ندارد، به ویژه در مسئله مدیریت زندگی و تصمیمات کلان زندگی که از حقوق و وظایف اصلی مردم است. باید دانست که از نظر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله هر یک از حقوق و تکالیف زن و شوهر همچون تأمین هزینه‌های خانواده، رعایت عدالت، پاس‌داری از ارزش‌های خانواده و حفظ عفت، همگی در جهت ایجاد رضای خداوند متعال است.

۵. از دیدگاه پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله اخلاق و معنویت نقش ستون فقرات زندگی مشترک را ایفا می‌کند و مسائل مادی نقش ابزار و وسیله جنبی و کمکی را در زندگی بر عهده دارد. در سایه اخلاق نیکو و ایمان، دیگر ابعاد زندگی معنا پیدا می‌کند و آن حضرت این دو خصلت را بزرگ‌ترین سرمایه زندگی مشترک می‌داند.

۶. اظهار عشق و محبت نسبت به همسر و اینکه زوجین در رفتار و گفتار ثابت نمایند که همدیگر را دوست دارند و این علاقه حقیقی و بدون هیچ شائبه‌ای است، از نکات ظریفی است که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از آن به عنوان عشق جاودان یاد می‌نماید و می‌توان گفت: محبت در زندگی و مطلع ساختن طرف مقابل از این موکت، بخصوص در مورد بانوان، که از عواطف فوق‌العاده لطیفی برخوردارند، نقش معجزه‌آسایی در شادابی و استحکام روابط زناشویی دارد.

۷. از نکات روان‌شناسانه‌ای که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به آن اشاره فرمود آینده‌نگری و فراموش کردن گذشته، به ویژه اشتباهات میان زوجین است. در واقع، آن حضرت اغماض از عیوب یکدیگر در زندگی مشترک و تصمیم برای بهبودی روابط در مابقی زندگی را راهی صحیح برای رفع اضطراب بدبینی دانسته و ثمره آن را آرامش روحی و روانی برای طی نمودن یک زندگی موفقیت‌آمیز و پرصفا می‌داند.

پی‌نوشت‌ها

- ۱- سید علی‌رضا فاخری، اخلاق خانواده، تهران، نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ۱۳۷۸، ص ۱۴.
- ۲- حبیب‌الله طاهری، سیری در مسائل خانوادگی، قم، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۰، ص ۱۲.
- ۳- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۱۵.
- ۴- محمّدباقر مجلسی، بحارالانوار، بیروت، مؤسسة الوفا، ۱۴۰۳ ق، ج ۱۳، ص ۲۲۰.
- ۵- همان، ج ۱۰۳، ص ۲۲۱.
- ۶- شیخ حرّ عاملی، وسائل‌الشیعه، بیروت، ج ۱۴، ص ۲.
- ۷- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۲۰.
- ۸- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۰.
- ۹- سیدکاظم ارفع، خانواده در مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام، تهران،

- سلیمان، ۱۳۶۹، ص ۸.
- ۱۰- محمّد صفری، زن و شوهر از نظر اسلام، مشهد، زرافشان، ۱۳۹۷ ق، ص ۳۶.
- ۱۱- سیدعلیرضا فاخری، پیشین، ص ۲۴.
- ۱۲- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۲۳.
- ۱۳- همان، ص ۱۷.
- ۱۴- همان، ج ۱۴، ص ۳۹.
- ۱۵- همان، ج ۳، ص ۱۴.
- ۱۶- محمّد صفری، پیشین، ص ۱۹.
- ۱۷- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۱۰۲، ص ۲۲۰.
- ۱۸- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۲.
- ۱۹- سیدکاظم ارفع، پیشین، ص ۹.
- ۲۰- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ص ۲۰۷.
- ۲۱- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۱۰۲، ص ۱۱۲.
- ۲۲- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۱۲.
- ۲۳- همان، ص ۱۱۸.
- ۲۴- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۵۹.
- ۲۵- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۲۳.
- ۲۶- محمدحسین فضل‌الله، نسبه همسر داری، قم، آفتاب، ۱۳۷۳، ص ۱۰۹.
- ۲۷- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۱۰۳، ص ۲۴۵.
- ۲۸- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۱۲۷.
- ۲۹- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۵، ص ۲۵۰.
- ۳۰- همان، ج ۱۴، ص ۱۲۱.
- ۳۱- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۱۰۳، ص ۲۲۴.
- ۳۲- همان، ج ۱۰۳، ص ۲۴۹.
- ۳۳- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۱۸.
- ۳۴- حبیب‌الله طاهری، پیشین، ص ۶۰.
- ۳۵- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۱۲.
- ۳۶- همان، ص ۱۲۲.
- ۳۷- همان، ص ۱۲۵.
- ۳۸- محمّد صفری، پیشین، ص ۳۶.
- ۳۹- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۷۱.
- ۴۰- محمدحسین فضل‌الله، پیشین، ص ۱۰۴.
- ۴۱- حبیب‌الله طاهری، پیشین، ص ۱۰۵.
- ۴۲- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۲۱.
- ۴۳- محمّدباقر صدر، پیشین، ج ۱۰۳، ص ۲۴۹.
- ۴۴- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۲۳.
- ۴۵- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۱۰۳، ص ۲۴۹.
- ۴۶- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۴۶.
- ۴۷- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۳، ص ۱۷.
- ۴۸- محمّد صفری، پیشین، ص ۲۰۷.
- ۴۹- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۲۱.
- ۵۰- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۶۷.
- ۵۱- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۷۳، ص ۲۹۸.
- ۵۲- سیدعلیرضا فاخری، پیشین، ص ۱۰۸.
- ۵۳- جواد مصطفوی، بهشت خانواده، قم، قدس، ۱۳۷۰، ج ۱، ص ۶۷.
- ۵۴- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱، ص ۴۳۵.
- ۵۵- حبیب‌الله طاهری، پیشین، ص ۵۶.
- ۵۶- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۷، ص ۱۷۳.
- ۵۷- ملا محسن فیض‌کاشانی، محجّه‌البیضاء، بیروت، ج ۳، ص ۱۱۹.
- ۵۸- همان، ص ۹۸.
- ۵۹- شیخ حرّ عاملی، پیشین، ج ۱۴، ص ۱۰.
- ۶۰- محمدحسین فضل‌الله، پیشین، ص ۱۰۴.
- ۶۱- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۶۹، ص ۳۹۷.
- ۶۲- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۵۳.
- ۶۳- محمّدباقر مجلسی، پیشین، ج ۱۷۵، ص ۳۹۵.
- ۶۴- همان، ج ۱۰۰، ص ۳۳۹.
- ۶۵- سید علی‌رضا فاخری، پیشین، ص ۸۵.